

KLASİK ŞİİRİMİZİN MAHALLÎ BİR TEMSİLCİSİ OLARAK EDİNCİKLİ RAVZÎ

Abdülkerim GÜLHAN*

Özet

Ravzî, bugün Bandırma'nın yakın bir beldesi, ancak tarihte önemli yerleşim yerlerinden birisi olan Edincik'te yaşamış, zamanında şöhret bulup tezkirelere girememiştir. Onun hakkında bilgi edinebileceğimiz tek kaynak bir yazma nüshası bulunan hacimli müretteb Divanı'dır. Ravzî Divanı benzerlerine göre oldukça farklılıklar göstermekte, bilhassa mahallî unsurlar yönünden çok zengin veriler içermektedir. Kaynaklarda hakkında bilgi olmamasına rağmen, Ravzî'nin hayat hikâyesi Divanı'ndaki söylemlerinden çıkarılabilir; onun için kökeni, fizikî ve karakter yapısı, mezhebi, tarikatı, eğitim düzeyi, gezip gördüğü yerler dâhil olmak üzere bir biyografi yazılabilir. Divanı'ndan anlaşılıyor ki Ravzî, 16. yüzyılda, Edincik merkez olmak üzere Mihaliç (Karacabey), Gelibolu çevresinde yaşamış, bir ara İstanbul'da bulunmuş, Dukakin, İştîp, Üsküp gibi Balkan şehirlerini dolaşmıştır. Şiirlerinden anlaşıldığına göre, klasik şiirin ortak mazmunlarını, hayallerini, kaynaklarını iyi bilmesinin yanısıra; Ravzî'nin en önemli yönü yaşadığı yöreyi, coğrafi özellikleri, gelenekleri, önemli şahsiyetleri, atasözü ve deyimleriyle şiirine yansıtmış olmasıdır. O iyi bir gözlemcidir. Gezip gördüğü yerlerin geleneklerini şiirine taşımış, Edincik başta olmak üzere nerdeyse gördüğü her yerle ilgili birer şehrengiz yazmış, hayatında önemli yeri olan her şahsiyeti şiirine taşımıştır. Bu özellikleriyle Ravzî klasik şiirdeki mahallîliğin önemli bir temsilcisi olmayı hak etmiş şairdir.

Anahtar kelimeler: Ravzî, Edincik, klasik şiir, mahallî edebiyat

Ravzî from Edincik A Local Representer of Classic Poetry

Abstract

Ravzî lived in a village called Edincik close to the town of Bandırma today, but at his time he could not have found the fame in tezkires. The only source we can find information about him is his own Divan. Ravzî's Divan contains very rich data on local social colors. Although there is no information in other sources about our poet his own Divan seems sufficient and we can learn the whole life of the poet, his origin, physical and characteristical features, his sect, education, and sightseeings from several locations. We learn from his Divan that he lived in Edincik, Mihalic (Karacabey), Gallipoli, and in İstanbul in 16th century. He traveled the Balkan cities of Dukakin, Istip and Uskup. As understood from his Divan he had a deep knowledge of classical poetry and his local culturel structures. He was a good observer and took the cities he saw to his poetry. He portreyed them vividly, took the important characters of the cities whom

* Yrd. Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, agulhan@balikesir.edu.tr

he met to his poetry also. We think that he must be considered among the most important classical poets of his era.

Keywords: Ravzî, Edincik, classical poetry, local literature

1. Giriş

Bugün Bandırma'nın en yakın bir beldesi *Edincik*'te yaşamış olan *Ravzî* ile ilgili şüara tezkireleri ve benzeri biyografik kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanamıyor. O, İstanbul ve diğer önemli merkezlerle göre taşrada kalmış; şüara tezkirelerine girememiştir. İsmail Hakkı Uzunçarşılı *Karesi Meşâhiri* adlı eserinde; "*Edinciklidir. Divan sahibi bir şairmiş. Divanını görmedim ve terceme-i hâliyle ne zaman yaşadığına dair bir ma'lûmat da elde edemedim.*" diyerek, onun varlığından bizi haberdar etmiştir (Uzunçarşılı, 1341: 38). Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yz. A.500 numarada kayıtlı *Ravzî Divanı* nüshası, bugün için *Ravzî* hakkında ilk elden bilgi edinebilecek yegâne kaynak sayılır. *Ravzî Divanı*'nı Yaşar Aydemir, adı geçen nüshayı esas alarak 2007'de, bir inceleme de ekleyerek, bugünkü harflerle yayımlamıştır. Bu çalışmada, hem yazma, hem Yaşar Aydemir'in yayımladığı *Divanı* kullanılmakla beraber, kolay ulaşılabilmesi için alıntılarda Yaşar Aydemir'in yayınındaki şiir numaraları referans olarak gösterilmiş; ancak bazı metinlerde farklı okuyuş tercihleri olmuştur. Bilinen birçok divana göre birtakım farklılıklar gösteren, fazlaca mahallî ögeler taşıyan *Ravzî Divanı*, şairini tanımamız konusunda bize, benzerlerine göre, daha cömert davranmaktadır. *Ravzî*'nin, kendinden söz ettiği şiirlerinden, devrindeki bazı önemli olayları ve şahsiyetleri konu etmesinden; düşürdüğü tarihlerden; yaşadığı yöreleri şiirine taşımasından dolayı, tarihî kaynaklarda hakkında hiçbir bilgi olmamasına rağmen, ona bir hayat hikâyesi çıkarılabilmektedir. *Ravzî*, Edinciklidir. 16. yüzyılın ilk çeyreğinden başlayıp sonlarına kadar süren bir zaman içinde, Edincik ve yakın çevresi olan Erdek, Mihaliç (Karacabey), Gelibolu'da yaşamış, İstanbul ve Balkan şehirlerinde bulunmuştur (Gülhan, 2007: 422-3; Aydemir, 2007a: 1-45). Yazının ağırlığını, *Divan*'daki mahallî farklılıklar ve bunların edebiyat tarihi ile şairini tanıma açısından sağladığı kolaylıklar oluşturacaktır.

Ravzî'yi, *Divanı*'ndan hareketle yakından tanımaya geçmeden önce, onun memleketi Edincik'ten de kısaca söz etmek yerinde olacaktır. Edincik, bugün Balıkesir ili, Bandırma ilçesinin 10 km. yakınında; Bandırma ile Erdek arasında küçük bir beldedir. Ancak tarihte varlığı, MÖ. 4500 yıllarına kadar dayanan önemli yerleşim merkezlerinden biridir. *Hız Süleyman* ve *Belkıs*'ın burada yaşamış olduğuna inanılır. Bölgede önemli arkeolojik araştırmalar devam etmektedir. Şehir değişik adlarla Roma, Bizans ve Katalanlar'ın hâkimiyetinde kalmış; bir rivayete göre ilk defa *Kutalmışoğlu Süleyman Bey* zamanında (M. 1080) Türklerin eline geçmiş; daha sonra *Karesi Beyliği* ve ardından *Osmanlılar*'ın hâkimiyetine girmiştir. *Orhan Gazi* Rumlar'dan şehri almak üzere H. 735/M.1334'te *Emin Aydın Bey*'i görevlendirmiş; *Süleyman Paşa*, *Rumeli*'ye geçişi buradan, *Ravzî*'nin *Edincik Şehrengîzi* olan mütekerrir muhammesinde de adı geçen *Temâşâlık* denilen yerden gerçekleştirmiş; yine *Edincik Şehrengîzi*'nde tanıtılan, bugün de ayakta olan çınara atını bağlamıştır (Aytekin, 1998: 7-14; Evliya Çelebi, 2001: 150-151; Tüfekçioğlu, 2005: 13-14). *Şehrengîz*'den de anlaşılacağı gibi Edincik, 16. yüzyılda, şehremini, kadısı ve bir şehirde bulunabilecek bütün esnafı ile gerçek bir şehirdir. 15. yüzyılın sonları ile 16. yüzyılın başlarında meşhur Süleymannâme şairi Uzun Firdevsî (Ölümü M. 1512) ve 17. yüzyılın bilgin ve şairlerinden Şuhî Mehmet Efendi (Ölümü M. 1688) de bu kasabada yaşamıştır. Edincik bugün, yaklaşık 6000 nüfusuyla; zamanın aşındırmasına, çağdaş hayatın bütün zorlamalarına rağmen, hem tarihî dokusunu korumaya, hem de çağın gelişimine ayak uydurmaya çalışan bir görüntü vermektedir (Gülhan 2012: 516).

2. Klasik Şiirimizde Mahallilik

Klasik edebiyatımızdaki mahalliliği Mustafa İsen şöyle tanımlamıştır: “Mahallileşme ise, Bakî ile başlayan İstanbul Türkçesinin, dilimizin tabii cümle yapısına uygun olarak nazmın âhengi ve hayallerin zarafeti içinde eritmeye, yerleştirilmeye çalışılması faaliyetidir. Bu akım, Arap ve İran edebiyatından gelme müşterek imaj sistemini, kendi hayal gücünün malı haline getirerek, mahallî, millî karakter ve yaşayışımızdan da renk, yankı ve zevk katarak kullanma gayreti içindedir. XV. Yüzyılda Cafer Çelebi ile başlayan Nazmî ve Mahremî ile süren mahallileşme, XVII. Yüzyılda duraklamış, ama yüzyılın sonunda Nabî'nin gayretiyle yaygınlaşmaya, daha geniş çevrelere ulaşmaya başlamıştır. Özellikle Nedim deyimleri ve atasözleriyle halkın kullandığı mahallî dili yani İstanbul Türkçesini şiire sokma ve halkın diline yaklaştırma çabalarıyla şiir dili epeyce sadeleşmiştir. Buna ilaveten yerli unsurların âdet ve ananelerin edebiyata girişiyle mahallileşme hız kazanmıştır. Başka bir ifadeyle devrin bütün sosyo-kültürel olayları artık şairlerin divanlarına girmeye başlamıştır. Böylece dîvân şairleri de çevrelerini görmeye başladılar.” (İsen, 1997: 497-498). Muhsin Macit, Nedim'in mahalli yönünü anlatırken; “Nedim, Necatî ile belirginleşen, Bâkî ve Şeyhülislâm Yahyâ gibi şairlerin elinde mükemmelleşen mahallileşme deneyiminin en büyük temsilcisidir. O şiirlerinde İstanbul halkının konuşma kalıplarından, günlük dildeki kullanımlardan yararlanarak yaptığı tasvirlerle yeni bir atmosfer oluşturur.” der (Macit, 2000: 23).

Mahallileşmeyi, Arap ve İran edebiyatlarından gelen müşterek imaj sistemini, şairin kendi hayal gücü ve mahallî farklılıklarla zenginleştirilmesi şeklinde anlayacak olursak; Ravzî mahallileşme konusunda çok önemli şahsiyetlerden biri kabul edilebilir.

3. Dîvanı ve Divanına Göre Edincikli Ravzî

Ravzî Divanı'nın bilinen tek yazma nüshası, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yz. A. 500 numaradadır. Yaşar Aydemir bu nüshayı esas alarak Divanı, bir inceleme ile birlikte, bugünkü harflerle yayımlamıştır. Ta'lik hattıyla yazılmış mevcut 181 varaklık nüshanın bazı varakları da eksiktir. Muhtemelen bu eksiklikler sebebiyle nüshaya iki farklı numaralandırma yapılmıştır. Müstensih ve istinsah tarihi yoktur. Mevcuda göre, 16 kaside, 1 terci-i bend, 28 murabba, 4 muhammes, 1 müseddes, 662 gazel, 15 kıt'a, 2 nazm, 5 mesnevî ve 2 müfred ile toplam 736 manzume hacminindedir (Aydemir, 20007a: 68).

Her ne kadar kâtip veya müstensihe ait bir tercih sayılsa da, Ravzî Divanı'nın ilk farklılığı tertibinde görülmektedir. Tevhid türündeki 3 şiirden sonraki şiirler, nazım şekli ayrımına gidilmeden, kafiye sırasına göre karışık dizilmiştir. Kasideler, musammatlar, gazeller, vb. gibi klasik divan tertibine uyulmadan yazılmıştır.

Tarihî kaynaklarda hakkında hiçbir bilgi olmamasına rağmen, Divanı'ndan hareketle şairin ailesini, yaşadığı dönemi, çevresini, tahsil durumunu öğrenmek mümkün olabiliyor. Ravzî Divanı bu açıdan çok farklı bir öneme sahiptir. Bu özelliği de onun mahallilik konusunda farklılığının bir göstergesi sayılabilir. Şimdi Divanı'ndaki değişik şiirler içerisine serpiştirilmiş söyleyişlerden, şairin hayatına ait ne gibi veriler elde edilebileceği gösterilmeye çalışılacaktır.

3.1. Yaşadığı Dönem

Ravzî'nin yaşadığı yüzyılı tespit için öncelikle, Divanı'nda bazı önemli olaylara düşürdüğü tarihlerle, şiirlerinde adı geçen bazı tarihî şahsiyetlerden yararlanılabilir. Divanı'ndaki 16 tarihten en eski olanı, Recep Bâlî'nin ölümüne düşürdüğü H. 951/M. 1544; en yüksek rakamlısı

ise, kendi ölümüne düşürdüğü sanılan, H. 983/M. 1575 tarihidir. En küçük rakamlı tarihe, olgun bir şair olabilmesi için ortalama yirmi yıllık yetiştirme dönemi payını ekleyecek olursak onun, 16. yüzyılın ilk çeyreğinden sonlarına kadar uzanan bir zaman diliminde yaşadığı sonucu çıkarılabilir. İleri yaşlarda, biraz da kendinden ümidi keserek, kendi ölümüne düşürüldüğü sanılan en yüksek rakamlı tarih kıtası şöyledir:

Bize dünya sarâyında karâr itmek harâm oldu
Ki zîrâ cevri çok bir pâdişâh-ı bî-bedel sevdük
İki mısra'dan üç tarîh olur ayb itmesün yârân
Degildür aklımız yirinde zîrâ kim güzel sevdük
“Halâs itmek dilermişsin bizi dünyâ belâsından
Beri gel bir yaña eyle seni biz ey ecel sevdük”²

Bu tarih kıtasının son iki mısraından, kendisinin de dediği gibi, üç defa H. 983/ M. 1575 tarihi çıkmaktadır. Her ne kadar bir kişinin kendi ölümüne tarih düşürmesi garip gibi görünüyorsa da, şair ileri yaşlılık ve hastalık halinde, öleceğini hissederek böyle bir yola başvurmuş olabilir. Yaşar Aydemir, Şehzâde Mehmed'in sünnet düğününe (M. 1582) katıldığını söylemiş olması ve “*Öğünseñ sen nola Ravzî cihândan gitdi ay Bâkî / Nice lâf eyler iseñ eyle bulındı zamân tenhâ*” (G 86/5) beytiyle, Bakî'nin ölümünden söz etmesine; Bakî'nin de M. 1600'de vefat ettiği gerçeğine dayanarak; onun bu tarihten sonra ölmüş olması gerektiği görüşündedir (Aydemir, 2007a: 14). Ravzî bir gazelinde, alışılmadık bir şekilde zikrettiği hükümdar isimleriyle, yaşadığı dönemi özetlemiştir:

Geleden âleme biz bendegân-ı **Âl-i Osmânuz**
Gedâyuz sûretâ ma'nîde heft-iklîme sultânuz
Nice sâhib-serîre efser olur hâkimüz zîrâ
Türâb-ı âsitân-ı Hazret-i Sultân-ı Süleymânuz
Hakâretle nazar eyler gören ser-mest-i lâ-ya'kıl
Selîmüñ câm-ı ahdin nûş kılmış rind ü revânuz
Zemân-ı devlet-i **Sultân Murada** irdi ömr âhir
Murâda irmek olmadı müyesser nâ-murâdânuz
Sürûr-ı sûr-ı şehzâde **Muhammed Hân'a** irişdük
Gınâ-yı kalbe mâlik mazhar-ı envâ'-ı ihsânuz
Eger tahkîr iderlerse ne var âlemde ey **Ravzî**
Bize yiter bu izzet kim seg-i yâr ile yârânuz (G 337)

Gazelde geçen isimlere dikkat edilecek olursa, 16. yüzyılın ilk çeyreğinden sonlarına kadar ulaşan bir tarih bulunur. Ravzî gazelde açıkça, *Süleyman* (M. 1520-1566), *Selîm* (M. 1566-1574) dönemlerini yaşadığını; ömrünün sonlarında *Sultan Murad*'ın (M. 1574-1595) padişahlığına eriştiğini, hatta ondan sora tahta geçen *III. Mehmed*'in şehzadelğinde sünnet

Açıklamalar:

صلاخكمتا دشمرلنسیزید اینلادندسن / یردیل کردب اکیملیا ینسزیدی لجا دوسک 2

düğününü de gördüğünü söylüyor. Yine Divanı'nda adı geçen Taşköprülüzade, Ebussuud, Zatî gibi 16. yüzyılda yaşadığı bilinen kişilerden hareketle; onun yaşadığı yüzyıl açıkça öğrenilebilir.

3.2. Yaşadığı Bölge

Ravzî yaşadığı şehir olan "**İdincik**" adını birçok şiirine redif yapmış ve birçok yerde kullanmıştır. Divanı'nda, 106 bentlik mütekerrir muhammes nazım şekliyle bir *Edincik Şehrengîzi* söylemiştir. Yine "*Şehr-i İdincikde şimdi sevdiğim hünkârdur*" nakaratlı beş bendlik küçük bir *Edincik Şehrengîzi* sayılabilecek murabba'ı; şehrin güzellerini ve tabiat güzelliklerini tasvir eden "*Açılalı bahâr-ı İdincik / Cennet oldu diyâr-ı İdincik*" matla'lı bir gazeli vardır.

Divan'da *Edincik* dışında *Erdek*, *Mihaliç (Karacabey)*, *Gelibolu*, *Karesi*, *Germiyan*, *Bursa* gibi yakın çevresinden ve *Dukakin*, *İştîp*, *Üsküp* gibi Balkanlardaki bazı coğrafi yer isimlerine rastlanır. Ravzî'nin bir önemli özelliği de, yaşadığı ve gördüğü her yeri şiirine konu etmesidir. Bunlardan ileride söz edilecektir.

Divanlarda yaygın olarak kullanılmayan bazı coğrafi isimlerden hareketle Ravzî'nin, ***Edincik*** merkez olmak üzere, ***Erdek***, ***Mihaliç (Karacabey)***, ***Gelibolu*** çevresinde yaşadığı, ***İstanbul*** ve ***Balkanlar***'da bulunduğu yargısı çıkarılabilir. Ravzî, zaman zaman yaşadığı yöreyi terk etme arzusu duyar:

Yâr ile seyr-i ***İrâk*** eyleyelüm ey Ravzî
Gidelüm gelmeyelüm milket-i Osmâna birez (G 334/5)
Terk idüb memleket-i Osmânı
Ravziyâ ***azm-i Horasân*** eyle (G 487/7)

3.3. Ailesi ve Fizikî Kişiliği

Ravzî, şiirlerinde doğrudan veya dolaylı olarak kendinden söz etmiştir. Bir gazelinde;

Bir hûb Rûmî didi baña hey ***Arab Arab***
Yirûñ senûñ ne yirdür ayıtdum ***Haleb Haleb*** (G 112/1)

dediğine bakılacak olursa, Halep'ten gelme Arap kökenli bir aileden olabileceği gibi bir çıkarım yapmak çok yadırganmayacaktır. Nitekim bazı beyitlerinde de;

Mısır terk eyleyelüm gel beri ey la'li şeker
Varalum seyr idelüm yâ ***Halebi*** yâ ***Şâm*** (G 603/4)

diyerek, o yörelere gitme arzusunu dile getirir. Ravzî bir kasidesinde kendisi hakkında bilgiler vermiş, fizikî ve ruhî portresini çizmiştir. Kendisini *Yunuszâde* olarak tanıtır. Güzel ve soylu bir aileden gelmektedir. Kendini heybetli, şecâatli, gösterişli; yüzü gözü, şekli şemâli güzel, saçı sakalı düzgün; giydiğini kendine yakıştıran, herkesin parmakla gösterdiği; irfan sahibi, cömert, talihli, şerefli, düşmanları kıskandıracak kadar refah içinde; her işi nezaket ve zarafetle yapan; hiç kimseye kötülüğü dokunmayan; her sözü güzel, ancak seviyeli kimselerin anlayabileceği ölçüde iyi bir şair olarak tanımlar. Biraz da kendini suçlayanlara bir reddiye mahiyetindeki bu kasidenin bazı beyitleri şöyledir:

Vaz' u endâm u kıyâfet bende olmışdur tamâm
Yürüsem heybetle reftârum şecâat üzredür (Kaside 14/2)
Çehre hûb u lihye mevzûn çeşm ü ebrû bî-bedel

Bendeki şekl ü şemâil hep vecâhet üzredür (Kaside 14/3)

Asluma kılşañ nazar begdür sipâhîdür kamu

Fer'umı görmez misin niçe melâhat üzredür (Kaside 14/5)

Baña **Yûnuszâde** dirler Ravziyâ bilmez misin

Her kelâm-ı hûb u mevzûnum belâğat üzredür (Kaside 14/17)

Yaşar Aydemir, Ravzî'nin münâcâtındaki; “Benüm âbâ vü ecdâd-ı izâmum âb-ı rûyiçün / Günâhumdan beni pâk it ki anlarda **siyâdet** var” (K 3/23) beytindeki “*siyâdet*” kelimesinden hareketle, onun *seyyid* olabileceği yorumunu yapar (Aydemir, 2007a: 2-3).

3.4. Tahsili

Ravzî'nin nasıl bir öğrenim gördüğü, kimlerden ders aldığı bilinmiyorsa da, şiirlerinin muhteviyatından, Arapça ve Farsçayı iyi bildiği; tefsir, hadis, fıkıh ve kelâmdan; tıp, kimya ve belâğata kadar birçok dinî ve dünyevî bilimlerden haberdar olduğu anlaşılabilir. Aşağıdaki iktibas ve geçen isimler onun hangi bilimlerden haberdar olduğunun birer göstergesidir:

Gördi mihr-i âsmân ser-mûzeñ öpdügin zemîn

Döndi reşkinden didi “**yâ-leytenî küntü türâb**”³ (G 97/4)

N'ola dirlerse ehl-i fikh içre

Saña sâhib-i **Hidâye-i Sâni**⁴ (K 9/50)

Nat'-ı tefsîre gelse bahs itse

Mât iderdüñ sen **İbn-i Hayyân**⁵ (K 9/53)

N'ola ilm-i cedelde dirler ise

Saña Seyyid Şerif Cürcânî⁶ (K 9/67)

Ez-ber itdüñ ulûm-ı tefsîri

Hâtruñda **Buhârî-i Kirmânî**⁷ (K 9/73)

Hâtruñda vücûhı Kur'ânuñ

Âlemüñ sensin **İbn-i Zekvânî**⁸ (K 9/76)

Mektebüñda senüñ hezâr hezâr

Şeyh Sâdî okur *Gülistâm* (K 9/78)

Sen Nebînüñ **Huzeyfesi** gibisin⁹

³ “Keşke ben toprak olsaydım.”, 78. sûre, 40. ayetten.

⁴ Hidâye, Burhaneddin Merganî'nin (H. 593/M. 1197) Hanefî fikhına dâir eseri.

⁵ Cabir İbn-i Hayyân (H. 721/M. 805), meşhur kimya bilgini.

⁶ Seyyid Şerif Cürcânî (H. 816 M.1413), Henefî, dil, fıkıh ve kelam bilgini.

⁷ Buharî (H. 256/M. 869), meşhur hadis bilgini.

⁸ İbn-i Zevkan, Kurtubalı Zevkan ailesinden gelen kadı ve vezirler.

Var idi gûne gûne irfânı (K 9/81)

Zemahşer mahşerüñ oldı anuñla haşr olup her gün¹⁰

İdüb bahs ü cedel allâmeden **tefsîr** okurduñ tut (G 137/3)

Mûciz ü **Teshîl** ü **Kânûn u Şifâ**dan çâre yok¹¹

Derdine olmadı ben bîmâr-ı nâ-çâruñ ilâc (G 152/3)

Fâil her işe çünki Hudâdur anı gayra

İsnâd ideyin dime sakın niteki **Câhız**¹² (G167/3)

Muhtasar eyle kelâmı ko **Mutavvel** dersin¹³

Gel **bedî'** ile **meânî** vü **beyândan** el çek (G 410/4)

Fürû'ın niçe bilürdi usûlin

Bu şi'ri görmese sâhib-i **Kudûri**¹⁴ (G 651/7)

3.5. Mezheb ve Tarikati

Ravzî, "İlmüñ ile âmil olursañ eger fermânuña / Cümle âlem tâbi' olur **Mezheb-i Nu'mân gibi**" (G 607/2) diyerek, *Hanefî* mezhebine mensup olduğunu belirtmiştir. Bir önceki bölümde verilen beyitlerde de, daha çok Hanefî âlimlerinin adını andığı dikkati çekmektedir. Onu birçok şiirinde, dinî duyguları ağır basan, tasavvufî bir dünya görüşünü benimsemiş, bu yolda öğütler veren samimî bir kişi olduğu görülür. Ondaki tasavvuf, Fuzûlî ve Şeyh Gâlip ölçüsünde derin bir vecd hali değilse de; o öğretiyi tamamen özümsemiş samimî ruh halinin ifadesidir. Onun bazı şiirlerinden Bursa'da ikamet eden Emir Buhârî'nin halifelerinden, Nurbahşiye ve Kübreviyye tarikati temsilcilerinden *Şeyh Lütfullah-ı Sâni'*ye (Kara, 1990: 169) bağlılığı anlaşılabilir. O bir murabba' (Murabba 26) ve bir muhammesini (Muhammes 4) *Şeyh Lütfullah* için söylemiş, ona olan bağlılık ve özlemine dile getirmiştir:

Şehr-i İdincik diyârın itse teşrîf ol melek

Ravziyâ kutb-ı murâdum üzre dönerdi felek

Hakka çok itdüm tazarru' eyledüm yüz biñ dilek

Nideyin hayfâ ki **Lütfullâh Efendi** gelmedi (Murabba 26/5)

Yirmi bir bendlik bir muhammesinde yine *Şeyh Lütfullah*'a övgülerini, ona ulaşma arzularını dile getirir. Bir bend:

Fahr-i âl-i Mustafâya oldurur kâim-makâm

Ravza-i **Sultân Emîr** anuñla buldı intizâm

⁹ Huzeyfe (H. 36/M. 656), Hz. Muhammed'in sırdaşı olan sahabe.

¹⁰ Zemahşerî (H 538/M 1143), Keşşâf adlı tefsiri ile mehur müfessir, dilci, edebiyatçı ve kelam bilgini.

¹¹ Teshîl, Hanefî fıkhı ve tıp bilgini Hacı Paşa'nın (H. 816/M. 1413); Kanûn ve Şifâ, meşhur hekim İbn-i Sînâ'nın (H. 428/M. 1037) hekimliğe dâir eserleri.

¹² Câhız (H. 255/M. 689), Arap edebiyatının en büyük nâsiri ve mutezile kelimcilerinden.

¹³ Mutavvel, Taftazanî'nin (H. 792/M. 1390) belagât ile ilgili eseri.

¹⁴ Kudûrî (H. 428/M. 1037), Hanefî biginlerinden.

Ka'be-i kûyın tavâf eyler melekler subh u şâm
Nûrdan bir serv olur kılsa namâz içre kıyâm
Şâh-ı iklîm-i kerâmet **Şeyh Lütfullâhı** gör (Muhammes 4/3)

Ravzî, “*şeyhüm*” redifli bir gazel söylemiş ve Ebussuud Efendi'nin mülhidlik suçlamasıyla ölümüne fetva verdiği ve H. 957/M. 1550'de idam edilen **Şey Muhyiddin Karamânî**'nin ölümüne denk gelen bir tarih düşürmüştür:

Seni mülhid diyü katl eylediler
Senden ol iş gele hâşâ şeyhüm
Bu firâk odına yanup yakılup
Ravzî târîh didi vâ şeyhüm (H. 957/M. 1550, G 425)

Alevilik, Bektaşılık ve Ehl-i Beyt ile ilgili çok söz söylemiş olan Ravzî, bir beytinde de Bektaşî olmadığını anlatmaya çalışır:

Baş açık abdâlî olmuşdur **Kalender Bâlinüñ**
Ravzî-i dîvâneyi sanmañ ki bir **Bektaşîdür** (G 230/5)

4. Ravzî Divanı'nda Mahallilik

Ravzî, klasik şiirin bütün inceliklerine vâkıf olmasına rağmen, taşrada yaşamış ve yaşadığı çevreyi, kültürü şiirine çokça yansıtmış, mahalliliğin en güzel örneklerini vermiş farklı bir divan şairidir. Ravzî'nin hacimli Divanı'nda, klasik edebiyatın hemen hemen her nazım şekliyle şiirler vardır.

4.1. Kasidelerindeki Farklılıklar ve Mahallî Unsurlar

Ravzî'nin taşrahıllığı ilk olarak kasidelerinde dikkati çeker. Tevhîd, münâcât, na't dışında methiye içeren kasideleri varsa da, bunların hemen hiçbiri tanınmış devlet adamlarına sunulmamıştır. O taşrada yaşadığından, muhtemelen kaside sunup, câize alacak bir devlet adamı bulamamıştır. Methiyelerinin bir kısmı yakın dostlarıdır. O hicviye ve manzum mektup türünde de kaside söylemiştir.

Ravzî, bir münâcât olan 3. kasidede, muhtemelen yaşlılık döneminde ve ölüm korkusu içerisinde samimî yakarışlarını dile getirir. Bu arada, ölen kişinin ardından onun ruhuna ithafen yoksulların doyurulması âdetine de değinmiştir. Bazı beyitler şöyledir:

Zamânüm âhire irdi ibâdâtumda killet var
Yaraşur baña ağlasam ki ol killetde kesret var (K 3/1)
Ecel serhaddine irdüm kıyâmet sâat irişdi
Hayâtumda hemân ancak benüm bir iki sâat var (K 3/18)
Ağardı rîşüm ü beñzüm sarardı ey ecel gel kim
Pilav zerdesi olmuşdur müheyyâ bir imâret var (K 3/24)
Saña varsam gerek ey kabr-i târik ivme bir lahza
Ecel mihmânüm olmuşdur bugün anı **ziyâfet var** (K 3/25)
Yeñi yokdur yakası yok dikildi baña bir câme

Giyince anı sabr eyle ezelden eski âdet var (K 3/26)

Divan'daki 6. kaside "cev" rediflidir. Zamanında yaşanan arpa kıtlığından ironik bir dille söz edilmiş; Padişah III. Murad'ın tuğranüvisti **Feridun Bey**'den arpa talebinde bulunulmuştur. Ravzî'nin kasidelerinde bilinen tek devlet adamı da Feridun Bey sayılır. Bu arada ziraatla ilgili âdetlere yer verilmiştir. Kışın erken gelmesiyle harman zamanında ürünün zarar görmesinin anlatıldığı;

Hürmen-i cevdür felek **secd**ür yığılmış Kehkeşân

Leşker-i Tâtâr-ı dey itdi gelüb yağmâ-yı cev (K 6/15)

beytini doğru anlayabilmek için, eski harman kültürünü çok iyi bilmek gerekir. "**Sec**", yöresel ağızda yaşayan, hatta bugün unutulmaya yüz tutmuş; samanından ayrılmış, ancak bütün yabancı unsurlarından ayrılmamış ekin yığını anlamına gelen bir kelimedir. Kasidede tarım kültürüne ait birçok gelenek yansıtılmakta; "**kile**" gibi ölçü birimi kullanılmaktadır. 7. kasidenin ve 473. gazelin redifi de "cev" dir.

Yağdı bârân-ı belâ çok tohm ekildi bitmedi

Hâsılı olmadı hâsıl ol semen-simâ-yı cev (K 6/2)

Ya'ni Efridun Beg tuğra-nüvis-i Şeh Murad

Anun ahkâmındandır hep ser-be-ser imzâ-yı cev (K 6/31)

Nola şâhâ **Şeh Murâd bin Selîm**'ün aşkına

Ben fakîr üftâdeye kılsañ eger atâ-yı cev (K 6/35)

At ü katır merkep aç ölmek mukarrerdür bugün

Eylemezseñ serverâ birkaç **kile** ihdâ-yı cev (K 6/41)

Divan'daki 8. kasîde, Divan'ın başka yerlerinde de adı geçen **Abdî Efendi** için söylenmiştir. Ravzî, ondan birkaç günlüğüne ödünç bir kitap istediğini şiirine taşımıştır:

Ey fûnûn içre nazîri olmayan

Hazret-i Abdi Efendi kâm-yâb (K 8/2)

Zerrece ihsânuñuz izhâr idüp

Bir beş on gün bizde olsa ol kitâb (K 8/8)

9. kasidede **Bursa'daki Muradiya Camii** ve onun imam hatibi **Muhyiddin**'e ait bilgilere yer verilmiştir:

Menzilüñ Câmi'-i Murâdiye

Ber-murâd itdi nâ-murâdânı (K 9/8)

Şeh Murad'uñ murâdı üzre temâm

İtmiş anuñ binâsını bânî (K 9/13)

Olsa nâmuñ aceb mi **Muhyiddîn**

Dîn-i mahyâyâya sensin erzânî (K 9/20)

Hutbeye çıkdıgün gören sanur

Arşa ağar duâ-yı nûrânî (K 9/21)

Şâfiisin günâh işleyenüñ

Mezhebüñ oldı gerçi **Nûmânî** (K 9/43)

10. kaside, "**Dede**" rediflidir. Alevilik, Bektaşilikle ilgili terimler ve yöresel ifadeler etrafında söylenmiştir. 525. gazel de "**Ahmed Dede**" rediflidir.

Gel halâs eyle peleng-i kûy-ı fûrkatden beni

Şîr-i Yezdân aşkına lutf eyle hey **aslân Dede** (K 10/2)

Bir şehensehsin ki âlem taht-ı ahkâmuñdadur

Defterüñde yek kalemdür milket-i Osmân **Dede** (K 10/43)

Sûz-ı dilden şöyle yanmışdur tenüm aşkuñda kim

Eylemez def-i harâret **biñ çanak ayran Dede** (K 10/46)

11. kaside, "**pilav**" rediflidir. Ravzî, pilava duyduğu arzuyu, yarı ironik bir dille ifade etmiştir. Bu arada yemek âdetlerine yer vermiş; bir şeye istek duymak anlamına gelen "**gem gemmek**" gibi yine yöresel deyimler kullanmıştır. Muhtemelen **Şehzâde Mehmed'in** sünnet düğünündeki pilavdan söz etmektedir.

Sûr-ı şâhî seyre vardum bir gün **Atmeydanına**

Salını salını ey nahl-i hırâmânım **pilav** (K 11/13)

Ayasofya kubbesi sandum görüb nâ-geh seni

Yüregüm kopdı hemân ey dînüm îmânım pilav (K 11/14)

Hakka yüz biñ şükr ü minnet kim baña kıldı atâ

Şeh Murâd bin Selîm bin Süleymânım pilav (K 11/15)

Esb-i tab'um süfre meydânında görse her kaçan

Gem gever her dâneñe ağzumda dendânım pilav (K 11/19)

13. kaside, eksik olduğu anlaşılan **manzum bir mektuptur**. Memleketinden ayrı olduğu bir zamanda, beldesindeki hemen herkesi adıyla, şöhretiyle veya mesleğiyle sayıp, hal hatır sorduğu; beldenin başlıca semtlerini, camilerini, hanlarını, hamamlarını; havasını, suyunu, meyvelerini, kısacası her şeyini sorup konu ettiği, iki yüze yakın şahsiyetten adı veya lakabıyla söz edilen bir manzum mektuptur. Ayrıca bu şiirde, yörenin birçok yer adını, geleneğini bulmak mümkündür. Burada geçen özel isimlerin bazıları, Edincik Şehrengizi olan muhammeste ve başka şiirlerinde de geçmektedir. Yaşar Aydemir manzum mektupta geçen isimlerin çok azının Şehrengiz'de geçmesi, Eski Cami' (Balıkesir'de Yıldırım Camii'nin daha çok Eski Cami olarak ün yapmıştır.), mektupta geçen Hüseyin ve Sinan'ın, o tarihlerde Balıkesir'de beylerbeyi görevi yapan Hüseyin Bey ve Sinan Bey'in, olabileceği verilerinden hareketle; mektubun Edincik'e değil, Balıkesir'e yazılmış olabileceği savını ileri sürmektedir (Aydemir, 2007a: 88). Ancak bu mektubun Edincik'e yazıldığı çok açıktır. Mektupta söz edilen, Şehrengiz'de anlatılan **Çınar**, bugün de ayakta ve 16. yüzyılda olduğu gibi şehrin simgesi durumundadır. Aynı şekilde **Temaşalık** da, Şehrengiz'de geçtiği gibi, yanında Bizans döneminden kaldığına inanılan yıkık kale, yörede bugün aynı adlarla bilinmektedir. Ayrıca Edincik'te 1346'da yapılan tarihî eski bir cami olduğunu ve denize girenlerden söz edilmesini de dikkate alacak olursak, adres Edincik'e yönelmektedir.

Yüri ey **nâme azm-i Rûm** kıl yârâna aşk eyle
Bize biñ cân ile müştâk olan ihvâna aşk eyle (K 13/1)
Gücenmezse Göcen Bâlî aña çal tavşan ayağın
Çakalâsâ sorup hâlini **dilküyâne** aşk eyle (K 13/22)
Çanağı çatlayası ol Yasakçı Mustafâ n'eyler
Veli Şâhuñ nedür hâli aña rindâne aşk eyle (K 13/48)
Çenâruñ gerçi başında kavak yili eser dirler
Büyüklemezse geh gâhî varup seyrâna aşk eyle (K 13/108)
Eğer **deryâ kinârına** inerseñ ser-be-ser yazın
Suya girenlere hem lücce-i ummâna aşk eyle (K 13/126)
Harâb-âbâd-ı âlemden çıkup sahrâlara düşmiş
Temâşâlık yanında Kal'a-i Vîrâna aşk eyle (K 13/127)

15. kaside, kaba ve müstehcen ifadelerle "**Erdekli, Horos**" lakaplı birine yapılan bir hicviyedir:

Kühüñle seni bilmediler sanma sakın hâ
Bu şek ü kıyâfetle sen **Erdekde** de yoksun (K 15/2)
Âlemde lakâb saña **Horos** oldu velîkin
Zâhirde hemân bir suya düşmişçe tavuksun (K 15/20)

"**Gidi**" fedifli 16. kaside, **Tâciroğlu** adlı bir kadıya, kaba ve müstehcen kelimelerle yapılmış bir hicviyedir:

Lîk hiç **kâdılar** içre görmedik
Tâciroğlu gibi fâcir gidi (K 16/2)
Mes'elenüñ yirini sorsañ eğer
Burutup yüzün gözin kakır gidi (K 16/10)

4.2. Musammatlar

Ravzî, 1 terci'-i bend, 28 murabba', 4 muhammes ve 1 müseddesten oluşan musammatlarının hemen hemen tamamına yakını bir özel isim veya özel bir konu için söylemiştir.

Dokuz bendlik "**Yüri hey cilf-i nâ-halef oğlan / Kîrler tîr'ne hedef oğlan**" nakaratlı terci'-i bend tamamen kaba, müstehcen, edeb dışı kelimelerle dolu bir hicviyedir. Ravzî burada iyice perde-bîrûn olup, fekk-i dehân etmiştir. O sebepten Yaşar Aydemir de bu şiiri yayımladığı Divan'a koyamamıştır.

9. murabba' 5 bendlik ve "**Rûze-i gamdan helâk oldum Oruç Bâlim meded**" nakaratlı mütekerrir murabba'dır. Salıncak, dolap ve şiş kebab ile bazı bayram âdetlerini yansıtır:

Küyuñı devr itmedin **dolâb-ı ıyde** döndi ser
Za'fdan gûyâ **salıncığ** oldu dil ey verd-i ter

Âteş-i mihmetde yanup **şiş kebâb** oldu ciger

Rûze-i gamdan helâk oldum **Oruç Bâlim** meded (Murabba 9/4)

Ravzî'nin yaşadığı çevreyi şiirine taşıması çok önemli bir özelliğidir. Divan'daki dört murabba' bu anlamda **Edincik, Mihaliç (Karacabey), Gelibolu ve Dukakin** için söylenmiş birer küçük şehrengiz sayılabilir.

Ravzî'nin Edincik'i konu edinen, Edincikli sevgilisine hiteben söylediği "*Şehr-i İdincik'de şimdi sevdüğüm Hünkârdur*" nakaratlı, 5 bendli 13. murabba'ı küçük bir Edincik Şehrengizi sayılabilir.

Ser-be-ser âlem o şâh-ı mülk-i hüsnüñ bendesi

Gün yüzini görüp olmuş mihr ü meh şermendesesi

Niçe yüz biñ vardur Ravzî-sıfat efkendesesi

Şehr-i İdincik'de şimdi sevdüğüm Hünkâr'dur (Murabba 13)

"**Geliboluda bir zîbâ güzel sevdüm müselmânlar**" nakaratlı 7 bendli 14. murabba'ı bir **Gelibolu Şehrengizi** sayılabilir. Ravzî, muhtemelen bir süre Gelibolu'da bulunmuş, **Bıyıklı Mimâroğlı Muhammed Şâh**'ın adı etrafında küçük bir Gelibolu Şehrengizi söylemiş; "*Gelibolu'da bir zîbâ güzel sevdüm müselmânlar*" nakaratıyla orada bulunduğu zamanı gösteren (H. 963/M. 1556) tarihini düşürmüştür:

Aña **Bıyıklı Mimâroğlı** dirler ol bir âfetdür

Ayağı basduğı yirler müretteb hep imâretdür

Cefâ kasrın yapar gönlüm yıkar bilsem ne hâletdür

Gelibolıda bir zîbâ güzel sevdüm müselmânlar

Ural'dan cânuma neccâr-ı aşkı ol perfnüñ mîh

Beni gördükce ey Ravzî ider hışm ol gözi mirrîh

Ne vakt üftâdesi oldum eğer sorarsañuz târîh

Gelibolıda bir zîbâ güzel sevdüm müselmânlar (H. 963/ M. 1556, Murabba 14)

12 bendli, "*Bir yire vardı yolum adına dirler Dukakin*" nakaratlı 19. murabba'ı bir Dukakin Şehrengizi sayılabilir. Ravzî'nin yolu bir ara **Dukakin** adlı Arnavut şehrine düşmüştür. Ancak karşılaştıklarından çok da memnun olmadığı anlaşılmaktadır ve sanki bir daha gitmemeye tövbe eder. Halkı yoksulluk ve sefalet içinde; pirinç, yağ, bal bulunmaz; arpa ununun kepeğinden bulamaç yaparlar. Halkının bir kısmı kâfir bir kısmı **Türkeş**'tir. Kadıya eli boş gitmez; sarımsak, soğan, peynir götürürler. Erik, üzüm, vişne, incir gibi meyveleri; Dirin ırmağı ve Leş adlı hisarı vardır. Emni boğazından asılası kötü biridir:

Halkı hep yalın ayak başı kabâ çıplakdur

Arnavud kâfiridür gâyet ile yañşakdur

O yire kâdî olur şol kişi kim ahmâkdur

Bir yire vardı yolum adına dirler Dukakin

Kiminüñ adı **Prendâ** kimisinüñ **Kecnûş**

Erige kumbula dirler üzümün adına rûş

Hîç gelmez birisi kâdıya gelse eli boş
Bir yire vardı yolum adına dirler Dukakin
Arpa unun kepegi ile iderler bulamaç
Ne tuzı var ne yağı it yemez olursa da aç
Ömri içre birisi hiç yimemişdür **tutamaç**
Bir yire vardı yolum adına dirler Dukakin

Ravzî'nin, "*Temâşâ eyle Ravzî Rûm ilinde / Ne zibâ şehri imiş bu **şehr-i İştîp*** (G 113/5) beytinden *İştîp* şehrine de gittiği, orayı beğendiği anlaşılmaktadır.

16. murabba' 5 bendli ve "*Mihaliçde göreydüñ niçe âdem cânıdur **Derviş***" nakaratlıdır. Mihalic (Karacabey)'deki sevdiği **Derviş** lakaplı bir müezzin veya münâdî (muarrif) için söylenmiştir.

Muhabbet hânegâhında beni pîr eyleyüb cevri
Yakıbdur cânım ey Ravzî o hâl-i füffül-i cevri
Bañadur cevri ağyâra vefâdur âdet ü tavrı

Mihaliçde göreydüñ niçe âdem cânıdur **Derviş** (Murabba 16/5)

17. murabba', 25 bendli ve "*Ben garîb üftâdeye bir bûse vir bayrâmlık*" nakaratlı bir Kurban Bayramı tebriğidir. Her bendde bir başka şahsiyete hitap edilmiştir. Yine burada da birçok özel isim geçmektedir. Adı geçenler, Ahmed Bâlî, Mustafâ, Muhammed Şâh, Alî, Hasan, Hüsyin, İbrâhîm, Halîl, Yûsuf Bâlî, Süleymân, İsa, Bahşîzâde Mahmûd, Murâd, Abdülkerim, Receb, Şa'bân, Velî Şâh, Abdî Şâh, Haydar, Dede, Ahmedzâde, Muslı Şâh, Memi Şâh'tır.

Nice bayram oldı bir gün dimedüñ göñlüñ nede
Merhabâsuzlarla hîç yokdur nazîrûñ dünyede
Hâcı Bektâş-ı Velî aşkına sultânum Dede

Ben garîb üftâdeye bir bûse vir bayrâmlık (Murabba 17/21)

18. murabba' 7 bendli ve 14. murabba'da da sözü edilen **Gelibolulu Bıyıklı Mi'mâroğlu** için bir hicviyedir. "*Aşı yalağı, halâ süpürgesi bağı, yörük yaylağı*" gibi divan şiirinde yaygın kullanılmayan ifadeler yer verilmiştir.

Reng-i surh ile gözün beñzer **aşı yalağına**
Kuşağün dönmiş halâ süpürgesinün bağına
Küngeh-i bârid müşâbihdür **yörük yaylağına**

Şîve yaraşmaz saña sen çünki bir ırğadsın (Murabba 18/3)

Çün Geliboludasın Bıyıklı Mi'mâr Oğlısın
Sen seni pâkîze nesl añlama murdâr oğlısın
Kâhbe-i dünyâ-yı dûnuñ bir dil-âzâr oğlısın

Şîve yaraşmaz saña sen çünki bir ırğadsın (Murabba 18/4)

26. murabba', 5 bendli ve "N'ideyin hayfâ ki **Lutfullâh Efendüm gelmedi**" nakaratlıdır. Muhtemelen Ravzî'nin tarikatte mürşidi olan **Şeyh Lütfullah**'a duyduğu özlemini dile getirmek için söylenmiştir (Bkz. 3.5. Mezhep ve Tarikatı).

27. murabba', 5 bendli ve "Meded ey pîr olası nev-cevânum **Pîrice Bâlî**" nakaratlıdır. "Ovmaç" gibi yöresel yemek adı geçer.

Beni yâd itmeyüb her gâh olursun yâd ile yârân

Revâ midur ki hercâyî ola sencileyin cânân

Cefâ tîrine **ovmaç** itme Ravzî bendeñi her ân

Meded ey pîr olası nev-cevânum **Pîrice Bâlî** (Murabba 27/5)

3. muhammes 106 bendli ve Edincik Şehrengîzidir (Aydemir, 2007b: 97-126; Gülhan, 2012: 515-545) . Şehirleri, şehirleri şehir yapan güzel insanları, şehirdeki meslek ve iş kollarını, gelenekleri konu edinen şehrengizler; divan şiirinin en mahallî türleri sayılabilir. Ravzî de başta memleketi Edincik olmak üzere, muhtemelen kısa süreli de olsa bulunduğu şehirlere şehrengiz niteliğinde şiirler söylemiştir. Onun 106 bendli, "Hak budur Bâğ-ı İremdür şehr-i İdincik ki var" nakaratlı mütekerrir muhammes şeklindeki **Edincik Şehrengizi**, türünün en güzel örnekleri arasındadır. Şehrengîz'in ilk sekiz ve son üç bendinde Edincik'in tabiat güzellikleri ve güzellerinin çok canlı tasvirleri yapılmış; şehir ve orada yaşayanlar için iyi dileklerde bulunulmuştur. Bu tasvirler göre Edincik'in her tarafı cennet gibidir ve insana ferahlık verir. Güller, laleler, sümbüller, güzel kokular, ırmaklar, çeşmeler ve bülbül nameleriyle dolu İrem Bağına benzeyen bahçeleri; kıyametler koparan servi boylu, âfetler yaratan gamzeli, gül yanaklı, sümbül saçlı, güzellikte güneşi utandıracak, genç yaşlı herkesi kendilerine âşık edecek, âlicenâp, ay yüzlü, melek gibi sayısız güzelleri vardır.

Orta yirinde bitübdür bir **çenâr-ı bî-bedel**

Bî-bedellikde meger Tûbâ ola aña bedel

Var mı âlemde nazîri ey dil insâf eyle gel

Bâm-ı çarha irmiş anı Sidredür dirsem mahal

Hakk budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var (Muhammes 3/4)

Bendde tasvir edilen, Süleyman Paşa'nın Rumeli'ye geçerken atını bağladığı ve altında dinlendiğine inanılan çınar bugün hâlâ ayaktadır.

Karşusunda ol **Temâşalık** ki var budur haber

Kim **Süleymândan** kalubdur ol binâ-yı mu'teber

Hoş mu'allâ kasrmiş seyreyle ey sâhib-nazar

Burc u bârûsı bülend evc-i Süreyyâdur meger

Hakk budur Bâğ-ı İremdür şehr-i **İdincik** ki var (Muhammes 3/5)

Edincik'e göre körfezin karşı kıyısında, *Belkis* denilen mevkide, Hz. Süleyman zamanından kalma bir sarayın bulunduğu inanılan; Süleyman Paşa'nın Rumeli'ye hareket noktası kabul edilen yer, bugün de *Temâşalık* adıyla bilinmektedir. Bazılarına göre de söz konusu saray hükümdar *Hadrianus* tarafından yapılmıştır. Devamındaki bendde orası çiçek bahçeleri, çayırıklar ve kuş cenneti içerisinde, havası suyu çok güzel bir yer; dışı beyaz mermer, içi altın sarısı işlemeli tuğlalardan yapılmış, kemerleri süslemeli yapı olarak tasvir edilmiştir. Şair yedinci

bendde Allah'tan, şehrin mahşere kadar mamur bir şekilde var olması, kötü gözlerden onu koruması; halkının sonsuza kadar mutluluk içerisinde, yiyip içerek yaşaması duasında bulunur.

Şehrengiz'in genel olarak şehri ve güzellerini tasvir edip iyi dileklerde bulunulan ilk sekiz ve son üçü dışındaki doksan üç bendinde; şehirde yaşayan ve şehre hayat veren güzel insanlardan söz edilmektedir. Bendlerde sözü edilen şahsiyetlerin bazılarının adı verilmeden genel özellikleri belirtilmiş; bazıları adıyla, bazıları aile adıyla; bazıları hem adı, hem aile adıyla; bazıları lakapları, şöhretleriyle; bazıları yaptıkları işleri, meslekleriyle tanıtılmış; özellikle aynı isimi taşıyanlar, başka sıfatlarıyla birbirinden ayırt edilmeye çalışılmıştır. Adı, lakabı veya meslek adı verilen 86 şahsiyetten söz edilmiştir. Ravzî, 103. bendde mahlasını söylerken kendini de Edincik'teki güzeller arasına katmıştır (Gülhan, 2012: 522). Bugün yöreye bizzat gidilerek yapılan araştırmada, 1921 doğumlu, *Edincik* adlı kitabın da yazarı Mehmet F. Aytekin'den alınan şifahi bilgilerden, Şehrengizdekilere benzer *Kadızedeler, Hasanzadedeler, Kahyaoğulları, Karkaşlar, Karakatırlılar, Kürklü Şeyh Ahmetler, Dede Ahmetler, Mutafoğulları, Başmakçılar, Helvacılar* gibi bazı sülale adlarının varlığı öğrenildi. Bunların 16. yüzyıldaki ailelerin devamı olup olmadıkları ayrı bir araştırma konusudur.

Şehrengiz'de şahıslar tanıtılırken doğrudan veya dolaylı olarak, o dönemde var olan bazı görev alanlarını ve serbest meslekleri tanıma imkânı bulunabilir. Çünkü tanıtılan şahsiyetlerin tamamına yakını şehirde bir işi veya görevi yapan, şehre hayat veren, şehri şehir yapan, kalkındıran şahsiyetlerdir. Şehrengizde bunlar övülmeye, sevilip sayılmaya değer güzel insanlar olarak takdim edilmiştir. Bazılarından sadece, *dükkân sahibi, usta, sanat ehli* şeklinde; bazılarından *kadızedede, hamamcızâde, nacaklızâde, katırcızâde, etmekcizâde, helvacızâde, müezzinzâde* örneklerinde olduğu gibi, bir mesleği de karşılayan ve devam ettirdikleri aile adlarıyla söz edilmiştir. Şehrengiz'de bir şekilde sözü geçen başlıca meslek veya görevleri şöyle sıralanabilir: *Hünkâr, beg, kadı, şâkird (öğrenci), sûhte (medrese öğrencisi), kethudâ (kahya), şehremîni (belediye başkanı), şehremîni hizmetçisi, kadı yanında çalışan, müezzin gibi görev veya uğraş alanları yanında; bakkal (iki yerde), âhenger (demirci), demirci, kılıççı, börekçi, satıcı, kasap (iki yerde), bâfende (dokumacı), sanatçı, berber, sertırâş (berber), usta, reis (denizci anlamında), neccâr (dülger), mi'mâr, kurşun dökene, dükkân sahibi, helvacı, katırcı, etmekçi (fırıncı), hamamcı, tuzcu, dellâk (tellak), müytâf (kıl dokuyucu), başmakçı (ayakkabıcı)* gibi serbest meslekler vardır.

Görüleceği gibi burada adı geçen mesleklerin hemen çoğu bugün de devam etmektedir. Daha çok taşımacılıkta geçerli olan katırcılık; nazar değmesine karşı kurşun dökücülüğü gibi meslekler de, belki bazı yörelerde hâlâ yaşıyordur. Kadılık görevi, yargıçlığa dönüşmüştür. Demirciliğin, hem *demirci*, hem de *âhenger* kelimesiyle iki yerde geçmesi; iki ayrı ustadan farklı şekilde bahsetmek veya fonksiyonel bir farklılığı ifade için olabilir. Berberlik de hem *berber*, hem de *sertırâş* kelimesiyle geçiyor. Bazı meslekler, o meslekle ilgili kavramlar etrafında yapılan tenasüplerle tanıtıldığından, o mesleklerin devrindeki icrası ile ilgili, daha geniş bilgilenme imkânı da bulunabilmektedir:

Baba mesleğini devam ettiren Bakkalzade'den bahsedilirken, o meslekle ilgili *terazi ve dirhem* isimleri de geçiyor. Metinde (Muhammes 3/15) geçen *Şerbet-i güftar'ı, tatlı söz* anlamı yanında, tevriyeli kabul edip, bakkalların o dönemde şerbet satmış olabilecekleri de düşünülebilir. Börekçi tanıtılırken (Muhammes 3/23), *fırın, yanmak, miyâne*, yani hamurun kıvamı gibi o mesleğe ait kavramları; *kıyar* kelimesinden de, böreklerin ince ince kıyılarak yapılıp satıldığı anlaşılabilir. Konu kasaplık olunca (Muhammes 3/29), *koyun, kuzu ve çok kana girmek*, tabirleri yanında; *câme-i âl* ifadesinden, kasapların o gün de kırmızı önlük giydikleri açıkça görülebiliyor.

Biri bir meh-pârecikdür kim ider berberlicik
Cümle hûbân encüm olsa eyler ol Ülkerlicik
Kasd-ı fâsd itse ider müjgânları neşterlicik
Hakk budur kim hoş münâsibdür ana dil-berberlicik
Hakk budur Bâğ-ı İrümdür şehr-i *İdincik* ki var (Muhammes 3/41)

Benddeki *kasd-ı fâsd* (kan almak) ifadesinden, berberlerin kan almak gibi, yakın zamana kadar da devam etmiş olan, işler de yaptığımızı anlayabiliyoruz.

İkisi iki birâderdür ki gördüm anları
Zînet olmuş gûn-e-gûn helvâyile dükkânları
Âşık-ı hayrânlar ile ol halâvet kânları
Çâr-sû içre iderler dâyimâ dîvânları
Hakk budur Bâğ-ı İremdür şehr-i *İdincik* ki var (Muhammes 3/56)

İki kardeşin değişik renklerde üretilmiş helvalarla dolu, dostların sık sık toplandığı çarşı içindeki dükkânları, bugünün pastahaneleri işlevinde bir mekândır. Şehrengiz konusunda daha geniş bilgi için bakınız (Aydemir, 2007b: 97-126; Gülhan, 2012: 515-545).

4.3. Gazeller

Ravzî'nin gazelleri de klasik konu ve mazmunlar yanında, mahallî özellikler yansıtan ifadelerle doludur. Ravzî şehrengizlerinde olduğu gibi, "Açılalı bahâr-ı İdincik / Cennet oldu diyâr-ı İdincik" matla'lı sekiz beyitlik bir gazelini de Edincik'in güzel ve güzelliklerine ayırmıştır (Gülhan, 2012: 543).

Ravzî alışılmadık bir şekilde üç gazelinde (G 590-617-622), Misâlî, Gazâlî, Cidâlî, Me'âlî, Cevrî, Celâlî, Le'âlî, Nahlî, Nihâlî, Cemâlî, Hilâlî, Vâlî, Zülâlî, Firâkî, Visâlî, Kemâlî, Nevâlî, Hayâlî, Âlî, Bâlî, Mevâlî, Sifâlî, Vâsî, Hısâlî, Recâyî, Su'âlî, Melâlî, Âlî adlı veya mahlaslı, zaman zaman bazı kelimeleri tevriyeli kullanarak, bazıları tezkirelerde de olmayan 28 şair saymıştır:

Döndi hat-ı nigâra **Misâlî** gazelleri
Âhû-yı çeşm-i yâre **Gazâlî** gazelleri
Ta'n oklarını gerçi adû gönderür baña
Dâfidür anı dilde **Cidâlî** gazelleri
Ahd eyledükce mihr ü vefâ itmege o meh
Melhûz olur gönülde **Me'âlî** gazelleri
Âşıklara cefâlaruñı vâsî ider senüñ
Cevrî gazelleriyle **Celâlî** gazelleri
Dür dişlerüñle la'l-i lebüñ fikrin itdürür
Okunsa bezm-i meyde **Le'âlî** gazelleri
Bâğ-ı vefâda dindi senüñ serv-i kaddüñe
Nahlî gazelleriyle **Nihâlî** gazelleri

Hâl-i izârı vasfın ider sâde-rûlaruñ

Ravzînüñ ola sanma ki hâlî gazelleri (G 590)

4.3.1. Özel İsimler

Ravzî Divanı en çok özel isimin geçtiği divanlar arasında sayılabilir. Gazelerde geçen özel isimlerin birçoğu, diğer nazım şekilleri içerisinde de geçmektedir. 88, 89, 90, 91, 92. gazeller "**Kaya**" rediflidir. Ayrıca kaya üzerinden söyleyişler vardır. Çevresi taş ve mermer ocakları ile çevrili bir coğrafyada yaşayan Ravzî'nin "**kaya**" ve "**mermer**" kelimelerini bu kadar sık kullanması asla bir tesadüf olamasa gerektir.

Kıldı başum bir münakkaş top zahm-ı **kaya**dan

Bir nigâr-ı **seng**-dil sevdüm ki **nâmı Kaya**dur(G 224/3)

Görse **Kaya** beni yire bakub arar **kaya**

Suçum nedür ki **taş** ile **başun yarar Kaya** (G 87/1)

Dîvânesin kaçan ki görse vefâ idüb

Avuc kayasın ikide birde atar **Kaya** (G 87/2)

Hidmetüñden yüz çevirmez bendeyem kapuñda ben

Baña **kesdürseñ** yiridür dâimâ **taşlar Kaya** (G 90/2)

Seng-i mermerden midür kalbüñ ki te'sîr eylemez

Nerm ider pulâdı gerçi âh u efgânum **Kaya** (G 92/2)

Sevme gel ol demirci dil-berini

Yüregi **taş Kayayı** neylersin (G 428/2)

227. gazelde, **Muhammed Şâh** ile **Memi Şâh** karşılaştırılmaktadır. **Muhammed Şâh** onun çeşitli şiirlerinde en çok geçen isimlerdendir. Zatî, Bakî gibi bilinen isimler yanında, divanlarda görmeye alışık olunmayan bazı özel isimlerin geçtiği beyitlerden örnekler:

Muhammed Şâh ile ey dil **Memi Şâh** iki gül-rûdur

Birinüñ çeşmi nergisdür birinüñ zülfi şeb-bûdur (G 227)

Serâyında **Muhammed Şâhı** görsem gûyiyâ ey dil

Hemân arş-ı berîn olur mekânım Mustafâsâ (G 62/4)

Başladı **Topcızâde** dahı tıfl iken hele

Yıkmağa dil hisârını yap yap harâb idüb (G 101/3)

Diñler ise ger anuñ da'vâsını

Zulm ider halka **Ali Paşa** meded

Kapucuzâde dirler şehr-i hüsn içre bir âfet var

Kapuya giderin şâha o zâlimden şikâyet var (G 185/1)

Bende oldum bir **Sipâhîzâdeye**

N'ola olsam şehriyâr-ı intizar (G 193/7)

Cüdâyam gerçi kim **Bakkalzâde Musli Şahumdan**

- Gam-ı la'liyle dükkân-ı belâda bal u yağum var (G 194/2)
Baş açık abdâlı olmışdur **Kalender Bâlinüñ**
Ravzî-i dîvâneysi sanmañ ki bir **Bektaşidür** (G 230/5)
Kesdi sözini **Zâtî** revân söylemez oldı
Ravzî aña bir beyt okıdum bahr-i mukatta' (G 370/5)
Dehr-i fânîde eger ârif iseñ ey Ravzî
Şî'rüñi hep **gazel-i Bâkîye** hem-tâ eyle (G 566/5)
Teb-i hicrîñde akan yaşumı seyr itmek istersen
Burusada temâşâ eyleye **Hamâmın Temürtaşın** (G 418/4)
Yüregi taşdan kayadan pek
O **Demirci Nigarı** n'eylersin (G 432/2)
Ey benüm mâh-ı tal'atım **Eledo**
Hey benüm mihr-i devletüm **Eledo** (G 467/1)
Sû-be-sû arar o servi cûy-ı eşkümdür benüm
Bursa vâdîsinde Aksu Rûm İlinde Karasu (G 469/2)
Şâh-ı Ken'an-sıfat kendüyi ister ki sata
Ne aceb kimse olur hey şu bizüm **Yûsuf Ece** (G 506/5)
Bizi hecr odına yakduñ hey meded **Ahmed Dede**
Âleme âteş bırakduñ hey meded **Ahmed Dede** (G 525/1)
Görüb nâ-gâh **Yûsuf Şâhı** Ravzî
Giriftâr oldum ol çâh-ı zekana (G 562/5)
Letâfet bûstânınıñ bu gün ey serv-i bâlâsı
Cihânı bende kıldı kendüye ol kadd-i **Abbâsı** (G 578/1)
Hızır Bâlîye dest-bûs iderken gel beni seyr it
Eger görmek dilerseñ bir arada Hızır u İlyâsı (G 578/8)
Eyledüm seyr-i temâşâ Acemi vü Arabı
Görmedüm mislüñi Rum içre **Muhammed Çelebi** (G 595/1)
Ber-karâr olmuş iken mahkeme-i işretde
Çıkdı elden nideyin **Nâhiye-i Âhyolı**
Ravziyâ dâim kabûl olsun namâzum dir iseñ
Cân u dilden sev **Hatiboğlm** imâmîler gibi (G 629/5)
Sultân olurdu başına Ravzî benüm gibi
Yahyâya öğreyledüm eger kim gedâlığı (G 649/5)
Didi târîhini Ravzî-i dâî

Receb Bâliye rahmet ide Hâdî (G 662/7, H. 951)

Budak, hem cins, hem özel isim gibi kullanılarak 396-399 arasındaki dört gazele redif olmuştur.

Ravzî şeftâlû-yı la'lûñ arzû eyler senüñ

Mîveler irişdi ihsânuñ zamânıdur **Budak** (G 399/5)

4.3.2. Devrindeki Önemli Olaylar

Yaşadığı dönemdeki önemli tarihî olaylar, en başta Osmanlı-İran ilişkileri olmak üzere, Ravzî'nin şiirine yansımıştır. 16. yüzyıldaki Osmanlı İran ilişkiler sünnî-râfizî çatışmaları, onun gazellerinde önemli yer tutmuştur:

Acem Şâhını mât itdi yine **Rûmuñ Süleymânı**

Bu âlem câygâhı **leşker-i Osmânuñ** olsun hep (G 110/5)

Kesdi ırkın ser-be-ser ya'nî Ömer-meşreblerüñ

Şâh-ı Tebriz Âl-i Osnâna mehâbet gösterür (G 244/6)

Zulmet-i zulm içre kalmışdur meger **Şâh-ı Acem**

Pâdişâh-ı Rum aña adl ü siyâset gösterür (G 244/7)

Her ne yüzden ki gele cân u dile ta'n-ı adû

Şehr-i Tebrîze Şeh-i Mülk-i Acem gibi gelür (G 302/3)

Gamuñda pây-mâl-i cünd-i mihnetdür benüm cânım

Hücûm-ı **leşker-i Osmânı** gel **Şâh-ı Acem**den sor (G 304/2)

Zeyn itdi ruh-ı yâri hat-ı Lâle-i Nu'mân

Yağmaladı Rûm İllerini hayl-i Revâfız (G 358/4)

Şâh-ı Acem hurûc idemezse aceb midür

Revnağda döndi **milket-i Osmâna** her taraf (G 383/6)

Berf ü bârân oldı nâzil sanmañuz gökden yire

Gitdi **Osmân leşkeri şâh-ı Horasân** üstine (G 475/5)

Hayl-i Revâfızı siper-i la'net itmege

Sultân-ı Rûm çekdi yine leşker üstine (G 478/2)

Uslanub **Şâh** kaçarsa ne aceb kûh-ı gama

Geldi gâlib **Aceme milket-i Osmân** Delisi (G 615/8)

Deşt-i belâda lâle gibi pây-mâl ider

Varursa **Rûm leşkeri surh-ı ser** üstine (G 478/3)

Ehl-i şarkuñ hâtırın yazmağa ey Ravzî meğer

Şâh-ı Rûm irsâl ider **Îrân ile Tûrâna** hat (G 361/9)

Kıldı **Bağdâda sefer ol Şeh** tutar il yâs aña

Kâfile-salârı olsun Hızr ile İlyâs aña (G4/1)

Kanda azm itse **Ebû İshâk** sancakdâr olup
Leşker-i pür-şevket olsun cümle hayrû'n-nâs aña (G 4/2)
Gam-ı yağmâ-yı **Tâtâr**-ı müjeñdür olmaduk hâlî
Niçe yıldur benüm hânım **Kırım**-ı gamda biz Hânuz (G 323/8)
Oldı yağmâ mülk-i hüsn olmaz hat-ı ruhsâr zabt
Rûma ayak basdı olmaz **leşker-i Tâtâr** zabt (G 362/1)
Ravzî, çağdaşı ve beğendiği bir şair olan Bakî'nin ölümünü de konu etmiştir:
Öğünsen sen n'ola Ravzî cihândan **girdi ay Bâkî**
Niçe lâf eyler iseñ eyle bulındı zamân tenhâ (G 87/5)

16. yüzyıldaki **kahve yasağı** da, Ravzî'nin şiirinde de yankı bulmuştur:

Kahveye çünkü **yasağ** eyledi Şâh-ı Devrân
Zurefâ kosalar elden n'ola fincânları (G 650/4)
Kahveye cânib-i şeyhden n'ola **destûr olsa**
Ârifâne ele alsak yine fincânları (G 605/3)
Bendeye Şâhuñ olurdı niçe ihsânları
Ol melek yanına cem' itmese şeytânları
Sındılar kahvecinüñ ırzını fincan-sıfat
Gönderüb Şâh-ı Cihân bir kaç **Ahryân**ları
Ne revâdur bu ki her meclisi devr ide kadeh
Kahvenüñ hâk ile yeksân ola **fincânları**
Yıkdı subaşı ases **kahve-fürûsuñ** ırzın
Yakdılar âteş-i hirmâna müselmânları
Zevrak-ı iş ü neşât ile **Kalataya** geçüp
Ravziyâ gül gibi çâk eyle girîbânları (G 642)

Ravzî, uyuşturucunun kötülüğü konusunda da uyarılarda bulunmuştur:

Gel işit pend-i ehl-i idrâki
Yime afyônı olma tiryâkî
Yi *bokı* yime *berş* ü *esrârı*
Mezbele itme mi'de-i pâki (Nazm 1)

Ravzî, bazı kıt'alarında yöresindeki kadılarından şikâyet etmiştir:

Bir bölük câhilleri **kâdî** idüb şâh-ı cihân
Kâinâtı **zulm** ü bî-dâd ile bed-hâl eyledi
Emr-i şer' icrâ olunmaz **kâdilar** ancak hemân
Âlemi yakub yıkub tahsîl-i emvâl eyledi (Kıt'a 15)

4.3.3. Denizcilik

Edincik deniz kenarına yakın bir kasabadır. Böyle olunca Ravzî'nin şiirlerinde deniz ile ilgili terimler önemli bir yer tutar. Bir gazeli (G 335) de "**deñiz**" rediflidir. Denizle ilgili bazı beyitler şöyledir:

Göz terâzûsı ile gör niçedür ey Ravzî
Eşk-i çeşmümle benüm **Karadeñiz Akdeñiz** (G 335/5)
Soydı deñize koydı rakîbi bağayazdı
Karadan iderken o sitemkârı temâşâ (G 68/3)
Mâ-cerâmı ki suâl eyleye yârân sizden
Soyunup suya giren dil-bere müştâk **deñiz** (G 335/4)

4.3.4. Meyveler

Meyveler bütün divan şairleri için ortak bir mazmun ise de; yörenin meyve ve sebze yönünden zenginliği, Ravzî'nin de birçok düşüncesini onlar üzerinden ifâde etmesine sebep olmuştur. Divan'daki 159,160. gazeller de "**turunc**" rediflidir:

Geh girüb şekl-i **Yehûdîye** ne hikmetdür kim
Sarınur başına destâr-ı muza'fer **turunc** (G 159/4)
Hasret-i **dâne-i nâr**-ı ruhı yârüñ Ravzî
İki ruhsârımı itdi iki asfer **turunc** (G 159/5)
Hasret-i **sîb**-i zenehdân ile dil-hastelerüñ
Derd ile nâle vü **eyvâ** idüb ister **turunc** (G 160/4)
Bâğ-ı ömrüñ irdi ey Ravzî hazânı âh kim
Anda her dem **mîve-i nârenc ayyâ**dur baña (G 21/5)
Hâbda bir kerre **şeftâlûs**ın itsem iltimâs
Şimdi anuñ **kaysı** mıdur diyü **alma** mıdur baña (G 22/4)
Katre katre hûn-ı eşkümden benüm
Dânelenmişdür **enâr**-ı intizâr (G193/8)
Nâliš itme künc-i hasretde sarardup beñzüñi
Yâr senden Ravziyâ **nârenc ü eyvâ** istemez (G344/5)
Şeftâlû kaysı mı diyü men' itme bûseden
İyd-i mübârek irdi tenâvül zamânıdur(G 238/3)
Ey rakîb olmaz idi bâğ-ı cihânda acı
Mîvesi gözlerüñe benzemese **zeytûnuñ** (G 414/4)

4.3.5. Mahallî Âdetler

Ravzî, deniz, orman ve tarım alanlarıyla çevrili, tarım ve hayvancılığın canlı olduğu geleneksel kasaba hayatı içerisinde yetişmiş; anlatmak istediği duygu ve düşünceleri kendi yaşadığı coğrafya ve kültür hayatından örneklerle dile getirmiştir. Ravzî Divanı bu yönden çok

zengin bir kaynak sayılır. Hattâ onun yaşadığı coğrafya ve kültür ortamını iyi tanımadan onu anlamak âdetâ mümkün değildir. *Koyun, tay, kısırak, aygır* gibi hayvanlar; *çul, torba, çantay* (büyük keten torba), *hemyân, kelep* gibi dokumacılıkla ilgili eşyalar şiirinde sıkça geçer.

Dâimâ Mecnûn-sıfat gül-geşt-i sahrâ itdürüp

Kara çullar geydüren ol zülfi Leylâdur baña (G 23/4)

Çul değül **torva** değülsin dahı bir **çantaysın**

Evde kısırak görüb aygırlanma güccük taysın (G 464/1)

Eşküm **diremleri** ile dâmân-ı câmeden

Toldı gamumda bir niçe **hemyân** unutmâ hâ (G 80/5)

Salduñ bizi **koyun sürüsü** gibi yârına

İtdüñ rakîbi yoluña kurbân unutmâ hâ (G 81/5)

Ol hâce-i zemâne ki dünyâya meyl ide

Anuñ sakalını n'ola yolsam **kelep kelep** (G 112/10)

Müjgânını sevdüm o **bıçakçı güzelinüñ**

Çok cânuma kâr eyledi şemşîr-i mahabbet (G 115/4)

Bir kasidesindeki beyitten, devrinde yaralara *yakı tedavisi* yapıldığını da anlayabiliyoruz:

Muhammed Şâh eger bilmezse hâl-i dil-i uşşâkı

Dil-i mecrûhuma yakı olan cânâna aşk eyle (K 13/29)

Düğün âdetlerine de yer verilen dört gazelinin redifi "**sağdıç**" tır. Sağdıç yörede, dost arkadaş, ahbap karşılığında bugün de çok kullanılan bir kelimedir.

Oldı **dâmâd** ile çün hem-ser ü hem-pâ **sağdıç**

Oldı gûyâ **güyegi** Sidre vü Tûbâ **sağdıç** (G 161/1)

Meh-i tâbâna döner perde-i şebde **güyegi**

Kalsa gün gibi ne tañ taşrada tenhâ **sağdıç** (G 161/4)

Bülbülâsâ **güyegi** şâd u ferah ey Ravzî

Güle benzer gülüp açılmada **sağdıç** (G 161/5)

Ger yiğit hoş olub olursa eğer **yancık boş**

İş becermez güyegi neylesin aña sağdıç (G 162/2)

Nice gün **halvet ider** taşraya çıkmaz **güyegi**

Eger olursa aña mürşid-i dâna **sağdıç** (G 162/4)

Sürse **dâmâd** n'ola zevk ü safâ ey Ravzî

İşret esbâbını hep itdi müheyyâ **sağdıç** (G 162/5)

Güyegi pâdişeh olmuş aña paşa **sağdıç**

Ehl-i işret güyegi halka temaşâ **sağdıç** (G 163/1)

Ser-be-ser âlemi hep itdi **ziyâfet güyegi**

Fukarâya demidür **eylese ihsân sağdıç** (G 164/3)

Zevk u işretde yaraşur **güyegi** ey Ravzî

Eyle sen âlemi şimdengirû seyrân **sağdıç** (G 164/5)

Karanfil veya herhangi bir çiçeğin süs için başa takılması, bugün de yaşayan bir gelenektir.

Mey başa çıksa yiri degül mi bu demde kim

Destârı zînet eyle karanfûl zamânıdur(G 238/4)

Yakın zamana kadar su değirmenleri ve değirmende sıra beklemek hayatın bir parçası idi. Ayrıca bağlar, bahçeler su dolapları ile sulanabiliyordu. Ravzî'nin şiirlerinde bu âdetlere ait söyleyişlere yer verilmiş; hayatın gerçekleri değirmen üzerinden anlatılmaya çalışılmıştır:

Bir beş on gün **gendüm**-i ömri **un itmek** kaskına

Âsiyâb-ı dehre geldük biz de **nevet beklerüz** (G 332/4)

Yitürdüm **gendümi** ömr âhir oldu **cevce** yok hâsıl

Kimüñ bu **âsiyâb**-ı dehr içinde ömri **un** olmaz (G 346/2)

Hem-nişîn olma şu nâ-dân ile kim âlemde

Sakalı ağara evkâtı **değirmende** geçe (G 518/3)

Ravzî'nin bir gazelinin kafiyesi, yöresel bazı meslekleri de içeren Türkçe kökenli kelimeler üzerine kurulmuştur:

Nice varam ey Süleymânım saña **yasakcı** var

Hüdhüd-i Belkıs-veş kapuñda bir **nacakcı** var

Taş taşıt Ferhâd-veş ey Husrev-i Şîrîn-dehen

Kûyuñı seyrâna gelmiş nice biñ **aylakcı** var

Derd-i aşka çâre sor her gördüğün'den ey gönül

Başına gelmiş benüm hâlüm nice **başmakcı** var

Burc-ı çarha kim alem dikdi benüm âhum gibi

Gerçi meydân-ı mahabbetde nice **bayrakcı** var

Pâre pâre eylediler bâl-i mürğ-i bâlümü

Pâdişâhum âsitânünda nice **çaylakcı** var

Kâse-i la'linden olmadı içem bir katre su

Şehrümüzde şimdi dükkân içre bir **bardakcı** var

Barmağında kâse-i ser Ravziyâ fir fir döner

Şehr-i İdincikde bir ğarrâ güzel **çanakcı** var (G 195)

Aşağıdaki beyitlere, yörenin ekme, helva, piyaz, süt, ayran, güveç gibi yiyecek ve içecekleri ile cuma günleri camilerde na't okunması, tıraş olunması; devrin cezalandırma usulleri, ölenlerin ardından salâ verilmesi, atların köstek yöntemi ile durdurulması gibi bazı âdetlerinin yansıdığı görülecektir:

Vâiz-i bed-gûya dâim rîş-hand itmek gerek
Kim **piyâz ehli** olanlar menn ü selvâ istemez (G 344/4)
Sözün **ayranı** yürekler soğudur ey vâiz
Süd koyarsın şu **yürek karası** gibi **güvece** (G 506/7)
Şem'-i meclis meğer öyküdi çerâğ-ı ruhuña
Burnını kesdi siyâsetler idüb aña makas (G 357/2)
Okusa câmi'de dil-ber na't-ı server Cum'a gün
Cûş iden âşıkların endâmı ditrer Cum'a gün (G 429/1)
Gün yüzü âyîneveş olur mücellâ ol mehün
Ârızı hattın terâş eylerse berber Cum'a gün (G 429/4)
Bükildi hayli **kırdı kösteğini**
Sıçradı gitdi sûfi yabâna (G 524/4)
Öli dirili hâzır olurduk namâzına
Ravzî eğer **virilse** rakîbün **salâları** (G 612/5)

4.3.6. Mahallî Kelime ve Deyimler

Ravzî, atasözü ve deyimlere de çokça yer vermiştir. Onun bu özelliğini daha iyi yansıtabilmek için diğer nazım şekillerinden alınan örneklerle de yer verilmiştir. Örnekleri çoğaltmak da mümkündür:

Taşa çaldım başımı yoluñda ey hânım Kaya
Başa çıkmadım gam-ı aşkuñla sultânım Kaya (G 92/1)
Başumda götürürdüm idüb dâim ihtirâm
Ravzî bulunsa **başuma** lâyık **yarar** Kaya (G 88/5)
Bir nice gündür **iki gözüm segirür** gönül
Hâk-i reh-i nigâra yüzümi sürem gibi (G 632/2)
Nasîb olan gelür Hind ü Yemenden
Eğer **tursî** eger **zeytân** irişür (Müfred 1)
Her kim ki dise bunda **düdüklese** mizmâr
Şeytân olur elbetde anuñ yâr u refiki (K 12/9)
Mey-hâne-i gafletde telef eyleme ömrün
Fark idebilürseñ kadeh ile **çanakı** (K 12/13)
Subaşı Kurduñ Oğlı Ahmede söyle **sorutmasun**
Degüldür âşinâ ammâ aña bî-gâne aşk eyle (K 13/64)
Kül öksüzü olub dâim düşerse halk ocağına
Şu **yaluñ yüzlü**lerle salınan uryâna aşk eyle (K 13/65)

Bilür insân olan söz yok keremler gördüğün çok çok

Tuz ekmek hakkını gözetmeyen hayvana aşk eyle (K 13/101)

5. Sonuç

Bugün Bandırma'nın en yakın beldesi *Edincik'te* yaşamış olan *Ravzî*, biraz taşrada kalmış, tezkirelere girememiştir. Onu, ancak elimizdeki hacimli Divanı'nın tek nüshası yardımıyla tanıyabiliyoruz. Ravzî Divanı, klasik şiirin genel özellikleri yanında, şairi tanımaya, ona bir hayat hikâyesi çıkarmaya imkân sağlayacak farklılıklar, oldukça fazla mahallî unsurlar taşımaktadır. Ravzî, bir taraftan etrafında olup bitenleri klasik şiirimizin genel üslûbu içerisinde Divanı'na yansıtarken; özel hayatını ve yaşadığı çevreyi de ihmal etmemiştir. Ailesi, fiziksel özellikleri, mezhebi, tarikatı, özel zevkleri ve dünya görüşüne ait bilgileri klasik şiirin prizmasından yansıtabilmiştir. Önemli olaylara düşürdüğü tarihler, andığı hükümdar, şehzade ve şair isimlerinden açıkça on altıncı yüzyılda Edincik ve çevresinde yaşadığı anlaşılabilir. O kendi ölümüne tarih düşüren ender kişilerden biri olmalı. Yaşadığı şehir olan Edincik başta olmak üzere yakın çevresindeki Erdek, Mihaliç (Karacabey), Gelibolu, Karesi, Bursa ve Gemiyan'ı; bir süre gittiği yerler olan İştîp, Üsküb, Dukakin ve İstanbul'u isimleriyle şiirine konu etmiş, tabiat tasvirlerini ve geleneklerini anlatmıştır. Divanı'ndaki şiirlerin birçoğu Edincik, Gelibolu ve Dukakin gibi şehirlere ait şehrengiz niteliğindedir. Özellikle Divanı içerisindeki 106 bendlik mütekerrir muhammes şeklindeki Edincik Şehrengizi, türünün en güzel örneklerindedir. Uzunca bir manzum mektubu, bazı şairlerin adını saydığı üç gazeli vardır. Bir dostundan ödünç kitap istemesini bile şiir konusu yapmış; dönemindeki arpa kıtlığı, içki, kahve ve çalgı yasağı; uyuşturucu ve rüşvetin tahribatı; idamlar gibi önemli tarihi ve sosyal olayları; yöresinde yetişen meyveleri, sebzeleri, yemek çeşitlerini ve meslekleri şiirine taşımıştır. Divanı'nda atasözü ve deyimler önemli yer tutar. O, belki de Divanı'nda en fazla özel isme yer veren şair sayılabilir. Ravzî klasik şiirinin geleneksel yapısını iyi özümsemiş olması yanında; çok çeşitli mahallî unsurları o yapı içerisinde başarıyla yansıtabilmiş; mahallilik yönünden tanınmaya değer bir şairdir.

Kaynakça

- AYDEMİR, Yaşar (2007a). **Ravzi Divanı**, Ankara: Birleşik Kitabevi Yayınları.
- AYDEMİR, Yaşar (2007b). "Ravzî'nin Edincik Şehrengizi", **Gazi Türkiyat/Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi**, S. 1, s. 97-126.
- AYTEKİN, Mehmet F. (1998). **Edincik**, 2. Baskı, Özgün Matbaa.
- EVLİYA ÇELEBİ (2001). **Evliya Çelebi Seyahatnamesi C. V.** haz: Yücel Dağlı vd., İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- GÜLHAN, Abdülkerim (2007). "Edincikli Ravzi ve Divanı", **Balıkesir 2005 Sempozyumu Tebliğler Kitabı**, Balıkesir Belediyesi Yayınları, s. 421-434.
- GÜLHAN, Abdülkerim (2012). "Şehrengiz Türü ve Ravzî'nin Edincik Şehrengizleri", **Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Ankara: Volume 7/2, s. 515-545.
- İPEKTEN, Haluk ve diğ.(1988). **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- İSEN, Mustafa (1997). "Dîvân Edebiyatı", **Ötelerden Bir Ses Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler**, Ankara: Akçağ Yayınevi.

KARA, Mustafa (1990). **Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler**, Bursa: Uludağ Yayınları.

MACİT, Muhsin (2000). **Nedîm Hayatı, Eserleri ve Sanatı**, Ankara, Akçağ Yayınevi.

MEHMED ŞEMSEDDİN (1997). **Bursa Degahları-Yâdigâr-ı Şemsî I-II**, haz. Mustafa Kara-Kadir Atlansoy, Bursa.

RAVZİ, **Divan**, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Yaz. A. 500.

TÜFEKÇİOĞLU, Abdülhamit (2005). **Edincik'te Türk Devri Mimarisi ve Mezar Taşları**, Bursa: Edincik Belediyesi Kültür Yayınları.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı (1341). **Karesi Meşâhiri**, İstanbul, Hüsn-i Tabiat Matbası